

magazin

Direkt

FRÅN DATAINSPEKTIONEN #1/2006

Vem gnager på integriteten?

SMITANDE CAMPARE REGISTRERAS

* CAMPARE SOM SMITER FRÅN BETALNINGEN REGISTRERAS PÅ SPÄRRLISTOR. INTE TILLÅTET, MENAR DATAINSPEKTIONEN. SID 8

PUL MODERNISERAS

* DEN 1 JANUARI SKA PUL INRIKTAS PÅ MISSBRUK AV PERSONUPPGIFTER, FÖRESLÅR REGERINGEN I EN PROPOSITION. SID 9

DATAINSPEKTIONEN I NY SKEPNAD

* DEN 1 APRIL FÅR DATAINSPEKTIONEN EN NY ORGANISATION. OPERATIVA TEAM SKA ANSVARA FÖR OLIKA SAKOMRÅDEN. SID 10

De senaste två åren har det kommit minst 22 förslag om kontroll och övervakning av enskilda. Vart och ett av dem gnager loss en liten bit av integritetsskyddet. Vad den totala effekten blir, är det ingen som vet.

Vem gnager på integriteten?

"Det finns säkert starka skäl att ge polisen nya tvångsmedel. Men nu har det kommit så många förslag och beslut att ingen kan överblicka den sammantagna effekten på den personliga integriteten".

SÅ SKRIVER DATAINSPEKTIONENS generaldirektör Göran Gräslund i ett debattinlägg på nästa uppslag. Men vi börjar med en lista på 22 förslag (lagda, under utarbetande eller redan genomförda) som har kommit de senaste två åren och har det gemensamt att de ökar polisens möjligheter att övervaka enskilda. Notera att många av förslagen är baserade på departementspromemorior (Ds) från Justitiedepartementet, vilket innebär att de främst speglar rättsväsendets syn på sakernas tillstånd.

Genomförda förslag

🍏 Enligt ett direktiv som beslutades i februari ska EU:s teleoperatörer lagra uppgifter om telefonsamtal, e-post och Internettrafik – inklusive telefoni via Internet. Förslaget väcktes ursprungligen av Sverige, Frankrike, Irland, och UK och tanken är att polisen ska kunna använda uppgifterna vid utredning av allvarliga brott. Inom 18 månader ska direktivet vara införd i medlemsländernas lagstiftning. Lagringstiden kan vara mellan sex och 24 månader – exakta tiden bestämmer respektive land. (Se notis på sidan 6).

🍏 Från den 1 april i år måste vårdpersonal bryta sin tystnadsplikt och lämna ut uppgifter om patienter till Säpo om det behövs för att skydda regeringen, riksdagen eller kungahuset. (Se notis på sidan 6). Underlag: SOU 2004:108.

🍏 Från den 1 januari i år ändrades lagen så att alla som döms till fängelse kan få sin DNA-profil inlagd i DNA-registret (tidigare var gränsen två års fängelse). Även personer som inte är dömda, men som är skäligen misstänkta för brott som kan ge fängelsestraff, kan få sin DNA-profil registrerad i ett separat utredningsregister. (Se Direkt 4/2005). Underlag: Ds 2004:35.

🍏 Den 1 juli 2005 ändrades lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål så att svensk polis fick möjlighet att hjälpa utländsk polis att bedriva hemlig teleavlyssning och teleövervakning i Sverige. Underlag: Ds 2004:50.

🍏 Från den 1 juli 2005 får polisen använda överskottsinformation från hemlig teleavlyssning för att utreda andra brott än det som teleavlyssningen avsåg. Underlag: Ds 2003:13.

🍏 Den 1 oktober 2004 sänktes straffgränserna för fall där polisen får använda hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning.

🍏 Från samma dag får hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning användas även på teleabonnemang som inte tillhör en misstänkt, om det finns starka skäl att tro att den misstänkte kommer att ringa upp.

🍏 Trots protester från EU-parlamentet och EU:s dataskyddsgrupp (där Datainspektionen ingår) beslutade EU:s ministerråd i maj 2004 att uppgifter om flygpassagerare från EU ska lämnas ut till USA (se Direkt 2/2004). Beslutet infördes i svensk lag genom en ändring i personuppgiftsförordningen. EU-parlamentet anser att beslutet är olagligt och har anmält det till EG-domstolen.

Propositioner

🍏 Buggning. Trots att lagrådet avstyrkte förslaget, har regeringen lagt en proposition (2005/06:178) som ger polisen möjlighet att använda buggning (hemlig rumsavlyssning) för att utreda grova brott. Beslut lär komma först i höst. (Se notis sidan 5). Underlag: Promemorian Ju2005/5765/Å.

🍏 Regeringen har lagt en proposition (2005/06:177) om att ge polisen rätt att använda tvångsmedel för att förebygga särskilt allvarlig brottslighet – man ska utan misstanke om konkret brott kunna använda hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning, hemlig kameraövervakning, postkontroll och husrannsakan. Lagen träder i kraft den 1 juli i år. Underlag: Ds 2005:21. Datainspektionens yttrande har dnr 1131-2005.

Förslag ”i röret”

🍏 Beredningen för rättsväsendets utveckling, BRU, har lämnat en rad delbetänkanden. Det sjunde, SOU 2005:38 *Tillgång till elektronisk kommunikation i brottsutredningar m.m.* innehåller en rad förslag om tvångsmedel:

– vid förundersökningar om allvarliga brott ska polisen kunna undersöka all information i enskildas datorer, s.k. hemlig dataavläsning. Antingen placerar man i hemlighet en programvara (till exempel en s.k. trojan) i datorn via nätet eller också installerar man hård- eller mjukvara direkt i datorn

genom hemligt intrång i bostad eller på arbetsplats. Datainspektionen avstyrker förslaget, se notis på sidan 6.

- polisen ska få använda en sorts pejling som gör det möjligt att lokalisera och identifiera mobiltelefontrafik inom ett visst geografiskt område.

- kraven för att polisen ska få tillgång till teleoperatörernas abonnemangsuppgifter ska sänkas. I lagen om elektronisk kommunikation krävs idag att brottet som utreds kan ge fängelse för att uppgifterna ska kunna lämnas ut, men enligt förslaget ska det kravet avskaffas.

- begreppet "hemlig teleövervakning" ska breddas så att det även omfattar lokalisering (den misstänktes geografiska position i realtid).

- vid förundersökning av grova brott ska polisen få använda avlyssning även om det inte finns någon person som är skäligen misstänkt för det brott som utreds.

- Internetleverantörer ska bli skyldiga att anpassa sin tekniska utrustning för att underlätta polisens avlyssning och övervakning. (Det måste teleoperatörer göra redan idag).

- I BRU:s femte delbetänkande, SOU 2003:74 *Ökad effektivitet och rättssäkerhet i brottsbekämpningen*, föreslås en reglering av polisens användning av handkameror, kroppsmikrofoner, förebyggande husrannsakan, kroppsvisitation m.m. Dessutom föreslås att varje myndighet ska få spela in telefonsamtal utan att informera om det. I sitt yttrande, dnr 211-2003, var Datainspektionen starkt kritisk mot det sistnämnda förslaget.

🍏 I en promemoria från Försvarsdepartementet föreslås att Försvarets Radioanstalt (som tidigare enbart har avlyssnat militär radio) också ska bevaka all (även privat) trådbunden kommunikation – telefonsamtal, e-post och fax. (Se DfRekt 4/2005). Efter kritik från flera remissinstanser har regeringen dragit tillbaka förslaget och givit Försvarsdepartementet i uppdrag att arbeta om det. Ds 2005:30.

🍏 Utredningen *Gränskontrolllag – effektivare gränskontroll* föreslår att gränskontrollen ska utökas så att den även omfattar brottsbekämpning och brottsförebyggande åtgärder. Obligatorisk kontroll mot Schengens informationssystem SIS, polisens belastningsregister och misstankeregistret föreslås och även bestämmelser om inre utlänningskontroll. Transportföretag ska bli skyldiga att lämna uppgifter om passagerare och besättning. SOU 2004:110. Datainspektionens yttrande har dnr 718-2005.

🍏 I departementspromemorian Ds 2005:6 *Brott och brottsutredning i IT-miljö* föreslås tvångsmedlet "frysning av elektronisk kommunikation", som ska hindra att trafikuppgifter och annan information om kommunikationen går förlorade innan domstol har hunnit ta ställning. Ett annat nytt tvångsmedel som föreslås är husrannsakan via elektroniska kommunikationsnät. Datainspektionens yttrande har dnr 550-2005.

🍏 Vid förundersökning om brott som kan ge fängelse, får polisen använda information om bilar som har passerat betalstationerna för trängselskatt i Stockholm. 🚗

Bit inte ihjäl integriteten!

Det finns säkert starka skäl att ge polisen nya tvångsmedel. Men först måste konsekvenserna analyseras. Nu har det kommit så många förslag att ingen kan överblicka den sammantagna effekten på den personliga integriteten, skriver Datainspektionens generaldirektör Göran Gräslund och ger förslag på åtgärder.

JAG HAR LÄST att en rävhona biter ihjäl sina ungar om hon blir skrämmd av ett flygplan på låg nivå. Det får inte bli så att vi, skrämmda av mullret från terrorism och brutala brottslingar, riskerar stora delar av ett integritetsskydd som det har tagit decennier att bygga upp.

Under den senaste tvåårsperioden har det presenterats en våg av förslag (se föregående uppslag) som innebär ökad användning av tvångsmedel. Några reflexioner från oss på Datainspektionen:

✳ **Vi saknar ett helhetsperspektiv**

Vi tvivlar inte på att det finns starka skäl för att ge polisen ökade möjligheter att bekämpa allvarlig brottslighet. Men nu har det kommit så många förslag att det är svårt (för någon) att ha en övergripande bild av den sammantagna effekten på den personliga integriteten.

✳ **En ny polisdatalag bör prioriteras**

Flera av förslagen innebär ökade volymer av integritetskänslig information. Samtidigt släpar revideringen av registerlagstiftningen, dvs. hur informationen ska hanteras, inom det här området efter. Det är av integritetsskäl angeläget att prioritera en ny polisdatalag.

✳ **Vi ifrågasätter proportionaliteten**

I några fall har vi ansett att den föreslagna åtgärden är alltför långtgående, att utredningen inte har varit tillräckligt allsidig, att det angivna syftet har varit alltför vidsträckt eller att integritetsriskerna har varit otillräckligt analyserade. Hälften av förslagen om utökade tvångsmedel har presenterats i form av departementskrivelser. Då finns en risk att utredningarna inte blir så breda och allsidigt belysta, som skulle vara önskvärt.

✳ **Vi vill tidsbegränsa viss lagstiftning**

Ett par av förslagen har varit så integritetskänsliga och svårbedömda att vi anser att det finns skäl att göra en noggrann utvärdering innan de införs permanent.

VAD ÄR DÅ PERSONLIG INTEGRITET? Vi brukar säga att Datainspektionen står med ett ben i upplevelsebranschen. Det som kallas otillbörliga integritetsintrång är ju i grunden subjektiva upplevelser som varierar över tiden och skiljer sig mellan olika åldersgrupper och samhällskategorier. Det är inget konstigt med det och det är därför som vi i vissa frågor kan höra röster som ropar att vi är tandlösa och urusla försvarare av den personliga integriteten, medan andra lika högt ropar att vi lägger fullständigt onödiga hinder för en positiv och angelägen utveckling.

HUR SKA VI MOT DEN BAKGRUNDEN förhålla oss för att åstadkomma en någorlunda konsekvent och substantiell linje när vi yttrar oss över lagförslag som påverkar den personliga integriteten? Det enklaste vore naturligtvis att avstyrka allt som på något sätt inskränker integriteten. Men då vore vi en fullständigt ointressant remissinstans. Vi försöker därför arbeta lite mer nyanserat och vi har fem utgångspunkter:

1. Är förslaget förenligt med gällande rätt? (Både svensk rätt och EU-rätten) Ett viktigt lagrum, som för övrigt är infört i svensk rätt, är artikel 8 i Europarådskonventionen om de mänskliga rättigheterna. "Var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens." Den rätten får bara inskränkas genom lag och om det är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet och ett antal ytterligare grundläggande samhällsintressen. Stötestenen är naturligtvis tolkningen av begreppet "om det är nödvändigt". Den ordalydelsen ska läsas som mycket angeläget, och då är vi inne i upplevelsebranschen igen.
2. Den andra utgångspunkten är vår egen analys av graden av integritetsintrång som lagförslaget leder till.
3. Vi gör också en bedömning av om utredningen i tillräcklig grad har utrett och motiverat orsakerna till sitt förslag och tydligt vägt in konsekvenserna för den personliga integriteten, dvs. gjort en proportionalitetsbedömning.
4. Om så är möjligt försöker vi peka på alternativa, mindre integritetskränkande lösningar.
5. Oavsett vår principiella syn på ett lagförslag, försöker vi också bidra med synpunkter på lagteknik, ordval, oklarheter och hur det hela ska gå till; Syftet, lagringen av personuppgifter, åtkomst, utlämnande och gallring. När vi är på den här lite mer konkreta nivån, är vår erfarenhet att våra synpunkter ofta vinner gehör.

UTIFRÅN DE HÄR RESONEMANGEN och den mycket snabba lagstiftningstakten vill jag avslutningsvis föreslå att våra förtroendevalda funderar på följande åtgärder:

- * **Inför** en generell skyldighet att samtliga statliga utredningar ska göra en konsekvensanalys av hur förslagen påverkar den personliga integriteten.
- * **Ta ett helhetsgrepp** när det gäller utökad användning av tvångsmedel och analysera de samlade effekterna av lagar och lagförslag inom området.
- * **Avstå från** snäva departementala utredningar och inför breda utredningar, gärna i kommittéform, när viktiga integritetsfrågor står på spel.
- * **Inför** en årlig debatt i riksdagen, då man går igenom föregående års lagstiftning och händelseutveckling, som förändrat gränserna för den personliga integriteten. Så sker i andra EU-länder.
- * **Prioritera** översynen av polisdatalagen.
- * **Utse** en myndighet, som får det övergripande ansvaret för kameraövervakningen på nationell nivå. 📹

(Artikeln publicerades i Svenska Dagbladet den 12 februari)

Tvekan inför hemlig rumsavlyssning

Datainspektionen har yttrat sig över PM:en "Hemlig rumsavlyssning". Man avstyrkte inte förslaget, men påpekade att rumsavlyssning är betydligt mer integritetskänsligt än de tvångsmedel som finns idag. Det är viktigt att information som inte har med utredningen att göra gallras omedelbart, men förslaget innebär att mängder av uppgifter bevaras rutinmässigt under lång tid. Senare avstyrkte Lagrådet förslaget, men regeringen gick ändå vidare och antog en proposition. Den nya lagen ska träda i kraft den 1 juli.

DE BROTTSEKÄMPANDE MYNDIGHETERNÄ måste få effektiva medel för att kunna utreda brott, men samtidigt måste enskildas rätt till respekt för sitt privatliv upprätthållas. Datainspektionen har yttrat sig över Justitiedepartementets promemoria *Hemlig rumsavlyssning* och för ett resonemang kring de nya metoderna och reglerna om enskildas rätt till skydd för privat- och familjeliv, hem och korrespondens som bland annat finns i regeringsformen och Europakonventionen. Man konstaterar också att det är de brottsbekämpande myndigheternas egna synpunkter och slutsatser som har fått ligga till grund för bedömningarna – förslagen finns i en departementspromemoria och inte i en bred parlamentarisk utredning.

DATAINSPEKTIONEN AVSTYRKER INTE förslaget, men påpekar att rumsavlyssning är betydligt mer integritetskänsligt än de tvångsmedel som finns idag. Hemliga mikrofoner ska installeras där en misstänkt brottsling vistas och det går ju inte att avlyssna med sådan precision att man enbart hämtar den information som behövs. Jämfört med telefonavlyssning är risken betydligt större att man fångar upp privata samtal mellan personer som inte har med saken att göra. Hur sådan information ska behandlas har avgörande betydelse för integritetsskyddet. Trots detta står det inte i förslaget att uppgifter som inte har någon betydelse för utredningen ska förstöras omedelbart. Däremot står det i PM:en att uppgifter som är av betydelse för att förhindra förestående brott ska bevaras så länge det behövs. Det innebär att det finns risk för att mängder av uppgifter bevaras rutinmässigt under lång tid. Datainspektionen efterlyser uttryckliga regler om att uppgifter som inte är relevanta för brottsutredningen ska förstöras omedelbart. Yttrandet innehåller också andra synpunkter på vilka uppgifter som ska få sparas och hur länge.

EFTER REMISSOMGÅNGEN har regeringen har gått vidare med en lagrådsremiss där man föreslår att hemlig rumsavlyssning ska införas genom en särskild, tidsbegränsad lag. Lagrådet avstyrkte förslaget eftersom det innebär ett så stort ingrepp i den personliga integriteten. Man ansåg att den sittande Integritetsskyddskommittén bör får granska förslaget innan det träder i kraft. Lagrådets jurister ifrågasätter också själva behovet av buggning och är tveksamma till om förslaget går ihop med Europakonventions regler om rättsäkerhet.

REGERINGEN BEHÖVER INTE följa Lagrådets yttrande. Man har rättat sig efter några av synpunkterna och därefter gått vidare med en proposition. Det slutliga beslutet lär dröja till efter valet.

Datainspektionens yttrande, dnr 1666-2005, finns på www.datainspektionen.se, notis 2006-01-03. PM:en (som inte ingår i Ds-serien), lagrådsremissen, propositionen och ett pressmeddelande finns på www.regeringen.se, sök på "hemlig rumsavlyssning". 📹

Datainspektionen avstyrker buggade datorer

En utredning föreslår att brottsutredare ska få möjlighet att undersöka all information i enskilda datorer. Antingen planteras ett program (en trojan) i datorn i hemlighet via nätet eller också installerar man hård- eller mjukvara direkt i datorn genom intrång i bostaden eller på arbetsplatsen. Datainspektionen avstyrker förslaget.

Utredningen SOU 2005:38 *Tillgång till elektronisk kommunikation i brottsutredningar m.m.* föreslår ett nytt tvångsmedel, hemlig dataavläsning. Det är tänkt att när brottsbekämpande myndigheter gör förundersökningar om allvarliga brott ska man efter beslut av domstol kunna undersöka all information i enskilda datorer. Antingen placerar man i hemlighet en programvara (till exempel en s.k. trojan) i datorn via nätet eller också tar man sig in i bostaden eller på arbetsplatsen och installerar hård- eller mjukvara direkt i datorn.

Datainspektionen avstyrker förslaget av flera skäl. Avsikten är att metoden ska få användas även om det inte finns någon skäligen misstänkt. Dessutom ska avläsningen röra ett informationssystem och det kan bli svårt att göra avläsningen med sådan precision att den enbart hämtar den information som omfattas av domstolens beslut. Om utredarna får tillgång till all information i ett datasystem: text, ljud, bilder, privat korrespondens, är det också svårt att avgränsa vad som ska sparas. Datainspektionen ifrågasätter om förslaget är lagligt om man ser till reglerna om enskilds rätt till skydd för privat- och familjeliv, hem och korrespondens som bland annat finns i regeringsformen och Europakonventionen.

Yttrandet, dnr 1391-2005, finns på www.datainspektionen.se, notis 2005-12-16.

"Fotspår" från elektroniska lås oroar

Elektroniska lås till entréer, tvättstugor, garage och källarförråd blir allt vanligare. Systemen kan generera loggfiler som visar när en viss elektronisk nyckel har använts i ett visst lås.

Detaljerad information om en boendes vanor kan vara integritetskänslig – särskilt uppgifter om när man går ut och in genom lägenhets- och ytterdörrar. Datainspektionen konstaterar att det krävs klara rutiner för loggarna så att informationen hanteras korrekt och inte sparas längre än nödvändigt. Den som registreras via sin e-nyckel ska också få den information som krävs för att hon ska kunna tillvarata sina rättigheter.

Datainspektionen har fått flera frågor om elektroniska nycklar. Ett skriftligt svar (dnr 130-2006) finns på www.datainspektionen.se, pressmeddelande 2006-03-01.

Trafikdatalagringen är slutgiltigt beslutad

Nu är det definitivt beslutat. Inom 18 månader ska EU:s teleoperatörer lagra uppgifter om telefonsamtal, e-post och Internettrafik – inklusive telefoni via Internet. Den 21:e februari gav EU:s justitieministrar klartecken för det omstridda direktivet, tanken är att polisen ska kunna se vilka personer som varit i kontakt med varandra och vid vilken tidpunkt. Också mobiltelefonernas positioner ska sparas, däremot inte själva innehållet i samtalen eller e-posten. Uppgifterna ska sparas mellan ett halvår och två år, exakt hur länge ska bestämmas i nationell lag. Under den tiden får polisen begära ut data för att utreda terrorism och andra grova brott.

Lagring av teledata är kontroversiell; de senaste månaderna har förslaget – som ursprungligen väcktes av Sverige, Frankrike, Irland, och UK – kritiserats i mängder av debattinlägg i pressen. De flesta har handlat om integritetsintrång och Storebrorssamhälle, men även teleoperatörerna är bekymrade; de undrar vem som ska bekosta de gigantiska dataminnen som kommer att behövas. Även 29-gruppen, den arbetsgrupp inom EU som ska se till att dataskyddsdirektivet efterlevs, har haft invändningar. I flera yttranden har man framhållit att lagringen inkräktar på den absoluta, grundläggande rätten till förtrolig korrespondens. Datainspektionen representerar Sverige i 29-gruppen. Se även Direkt 4/2005 och 4/2004.

Säpo får se uppgifter om patienter

I februari beslutade riksdagen om en lagändring som innebär att sjukvårdssekretessen luckras upp. På Säpos begäran ska läkare och annan vårdpersonal, till exempel inom psykiatri, bryta sin tystnadsplikt och lämna ut uppgifter som behövs för att skydda statsråd, riksdagsledamöter och kungahuset. De nya reglerna, som är en direkt följd av mordet på utrikesminister Anna Lindh, ska bara användas när det finns ett konkret hot mot en person. Lagen gäller både den offentliga och den privata vården och träder i kraft den 1 april i år.

Oro för dataskyddet i Schengens nya informationssystem

Inom Schengensamarbetet finns ett gemensamt informationssystem, SIS, där varje medlemsstat kan föra in uppgifter om personer som är efterlysta eller eftersökta. Hittills har varje stat ansvarat för sin del av systemet, men nu finns ett förslag om, en ny centraliserad version, SIS II. Den grupp inom EU som övervakar att dataskyddsdirektivet efterlevs – 29-gruppen – har yttrat sig över förslaget. Man är orolig över att dataskyddet i förslaget inte helt stämmer överens med direktivet. Datainspektionen är Sveriges representant i gruppen. Några av farhågorna:

- * Möjligheterna att föra över informationen till tredje part, till exempel polisen, bör regleras tydligare.
- * Biometriska uppgifter bör bara lagras om det är absolut nödvändigt.
- * Larmfunktionen måste stämma överens med systemets ändamål.

Dessutom har gruppen synpunkter på informationen till de registrerade, möjligheterna att rätta eller radera uppgifter, hur länge uppgifter ska få sparas samt tillsynen av systemet.

Mer information om SIS och länk till hela yttrandet finns på www.datainspektionen.se, notis 2006-01-10.

Polisen måste ändra koder

"Satanism" och "Djurrättsaktivism" är koder som polisen inte får använda i sitt rapporteringssystem. Det är känsliga personuppgifter, som är förbjudna att behandla enligt PuL.

När någon kontaktar polisens kommunikationscentral och ber om hjälp, registreras uppgifterna som lämnas i ett datasystem – KC-Polis. Förutom obligatoriska uppgifter om plats och vad det handlar om, finns också möjlighet att ange en så kallad relationskod. En stor del av koderna rör viltolyckor där varje djurart har en egen kod. Andra exempel är "våld mot kvinna", "våld mot polis" och "ungdom". Polisen använder koderna för att följa upp och planera sitt arbete.

Datainspektionen fick klagomål på tre av relationskoderna: "Rasist", "Satanist" och "Vegan". Efter att ha inspekterat systemet kunde man konstatera att om de koderna används i en rapport där en person registreras som misstänkt, kan det vara förbjuden behandling av känsliga personuppgifter. Ur koderna kan man nämligen utläsa en persons politiska åsikter eller religiösa övertygelse, och det är inte tillåtet enligt PuL.

Därefter har Rikspolisstyrelsen sett över KC-Polis och beslutat att ersätta de tre koderna. Men i sitt beslut underkänner Datainspektionen två av de föreslagna ändringarna, nämligen "Satanism" och "Djurrättsaktivism". Inspektionen förutsätter att de två koderna ändras och kommer att följa upp ärendet under våren. Hela beslutet, dnr 1162-2005, finns på www.datainspektionen.se, notis 2005-12-22.

Släktforskares forum var inte journalistik

I ett öppet diskussionsforum på Internet har släktforskare publicerat känsliga uppgifter om personers härkomst. Sveriges släktforskarförbund som ansvarar för webbplatsen menar att forumet har ett journalistiskt ändamål och därmed skulle PuL inte gälla. Datainspektionen håller inte med.

I slutet av förra året granskade Datainspektionen "Anbytarforum", släktforskarnas diskussionsforum. Några privatpersoner hade anmält forumet för att vara kränkande och rasistiskt. Vid tillsyn fann inspektionen att känsliga personuppgifter om etniskt ursprung och lagöverträdelse hade publicerats (se DIREKT 4/05).

Sveriges släktforskarförbund stängde tre avdelningar i sitt forum och tog kontakt med Datainspektionen för att få ett förtydligande av tillsynsbeslutet. Kunde publiceringen anses ha journalistiskt ändamål? I PuL finns nämligen ett undantag för journalistiska ändamål som innebär att om personuppgifter behandlas för att informera, utöva kritik och väcka debatt i samhällsfrågor av betydelse för allmänheten så gäller inte PuL.

Datainspektionen anser inte att släktforskarnas forum har journalistiska ändamål; det som har publicerats är personuppgifter av privat natur och inte samhällsfrågor som har betydelse för allmänheten. Datainspektionens yttrande, dnr 1908-2005 finns på www.datainspektionen.se, notis 2006-01-09.

Smitande campinggäster registreras

Campare som smiter från betalningen eller missköter sig på campingplatser registreras på spärrlistor. Datainspektionen anser att listorna varnar för ekonomiska risker, därmed är det kreditupplysningsverksamhet som kräver tillstånd.

GENOM EN TIDNINGSARTIKEL uppmärksammades Datainspektionen på spärrlistorna hos Sveriges Camping- och Stugföretagares Riksförbund, SCR – man har fört sådana listor sedan 1967. Det rör sig om två listor. På den ena registreras uppgifter om campare som har smitit från betalningen: numret på campingkortet, födelsedatum, namn och adress. På den andra listan finns samma uppgifter om personer som har misskött sig och dessutom hur de har misskött sig och på vilken campingplats. Inför varje säsong skickar SCR papperskopior på listorna till medlemsföretagen. Personer som finns på listorna är inte välkomna på SCR:s campingplatser.

SCR ERSÄTTER SINA MEDLEMMAR för förluster på grund av smitning och hanterar därefter kraven på betalning. Datainspektionen

anser att listorna är en form av kreditupplysningsverksamhet eftersom de innehåller uppgifter som lämnas för att man ska kunna bedöma campinggästers kreditvärdighet. För sådan verksamhet krävs särskilt tillstånd, därför får inte SCR föra listorna. Dock kan Datainspektionen godta att SCR registrerar personuppgifter för att hantera betalningsanspråk mot campinggäster som inte har betalat.

SCR HAR EN ANNAN UPPFATTNING; man har överklagat beslutet. "Om det inte går bra, söker vi tillstånd", säger en representant i en tidningsintervju.

Beslutet, dnr 1260-2005, finns på www.datainspektionen.se, notis 2006-02-09. 📄

Övervakade anställda informeras för dåligt

Datainspektionen har granskat hur arbetsgivare övervakar och kontrollerar hur anställda använder Internet och e-post. Bara hälften av de tillfrågade lämnar tillräcklig information om vad den anställda får och inte får göra. Ofra saknas också regler för hur kontrollen ska gå till. Resultatet av undersökningen presenteras i en rapport.

Datainspektionen har låtit 103 slumpmässigt utvalda företag och myndigheter svara på en enkät om hur de övervakar sina anställda. Fokus har legat på Internet och e-post, men enkäten innehöll också frågor om biometri eller kameror används för övervakning. 15 företag och myndigheter har inspekterats på plats.

Hälften av de tillfrågade arbetsgivarna informerar för dåligt, eller inte alls, om hur de anställda får använda Internet på arbetsplatsen. Nära hälften har inte heller regler för hur kontrollen ska gå till. De anställda har rätt att få veta vad som är tillåtet samt vilken övervakning som utförs. Datainspektionen anser därför att samtliga arbetsgivare som använder Internet och e-post i sin verksamhet bör ha tydliga riktlinjer för detta. I rapporten finns en checklista med de punkter som riktlinjerna bör innehålla.

Undersökningen visar att det är möjligt för arbetsgivare att noggrant övervaka vad den anställda gör på sin arbetstid, men att få utnyttjar den möjligheten. Hälften uppgav att de gör någon form av kontroller, men de gällde nästan uteslutande säkerhet, teknik eller misstankar om brott.

Rapporten, *Övervakning i arbetslivet – Kontroll av de anställdas Internet- och e-postanvändning m.m.* kan laddas ner på www.datainspektionen.se. En tryckt utgåva som kostar 50 kr + moms kan beställas på webbplatsen eller per telefon 08-657 61 42.

Förfallna fordringar under luppen

Det har blivit allt vanligare att finansbolag och inkassoföretag köper upp förfallna fordringar och försöker driva in dem. Det är en lönsam hantering, men konkurrensen pressar priserna och marginalerna krymper. Då måste en större del av fordringarna drivas in, vilket för med sig tuffare metoder. Finansinspektionen har på senare år har fått ett ökat antal klagomål och nu har man med biträde av Datainspektionen granskat marknaden. Undersökningen redovisas i Finansinspektionens rapport 2006:3 *Handel med förfallna fordringar och inkasso*. Där framgår att handeln idag bedrivs på ett sunt sätt; än så länge räcker det alltså med självreglering. Men företagen behöver skaffa sig fungerade rutiner för att på ett snabbt och korrekt sätt ta hand om missnöjda kunder.

Fakta: Datainspektionen är tillstånds- och tillsynsmyndighet för renodlade inkassoföretag. Idag har 216 företag inkassotillstånd. Antalet klagomål mot dessa har i flera år legat stilla runt 300 per år. Finansinspektionen har tillsynen över ca 15 kreditmarknadsbolag som också får bedriva inkasso. Klagomålen mot dessa ökar; 2005 kom det in 50 stycken. Rapporten finns på www.fi.se, pressmeddelande 2006-02-20.

Lagar

PuL moderniseras 1 januari

Idag reglerar PuL hur personuppgifter får hanteras. Men nu ska lagen inriktas på missbruk av personuppgifter, och det ska göra livet enklare för dem som behandlar uppgifter. I mars lämnade regeringen en proposition till riksdagen (2005/06:173 *Översyn av personuppgiftslagen*), där man föreslår att PuL ändras så att behandlingar som inte medför integritetsrisker ska undantas från hanteringsreglerna. Tanken är att undantaget ska gälla ostrukturerat material, främst vanlig löpande text i ordbehandlingsdokument, i e-post eller på Internet. Hanteringsreglerna ska i princip enbart tillämpas på regelrätta register. Man ska dock observera att undantaget inte gäller om texten medför att någon förtalas, förföljs eller skandaliseras. Utredarna har lagt ner ett stort arbete på att göra avgränsningar. Man talar om personuppgiftsanknuten strukturering (PuL ska gälla) och banal strukturering (undantag). Se Direkt 1/04 och 3/04.

När Datainspektionen yttrade sig över förslaget skrev man att inriktningen på missbruk är bra, men de nya reglerna är komplexa och den som ska tillämpa dem kan få svårt att avgöra om PuL ska tillämpas eller ej. Reglerna gäller ju för vardaglig hantering av personuppgifter och ska alltså tillämpas av en bred allmänhet.

Lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2007. Datainspektionen planerar utbildningar om de nya reglerna under hösten. Datum och detaljer kommer att publiceras på www.datainspektionen.se, där det också finns länk till propositionen (notis 2006-03-24).

Kortfattat

Integriteten på jobbet utreds igen

Vilken privat sfär har man rätt till på jobbet? Vad får arbetsgivaren kontrollera? Frågorna utreddes för fyra år sedan, men då blev det ingen lag. Nu är det dags igen; nya direktiv kommer i vår.

I mars 2002 presenterade Integritetsutredningen betänkandet SOU 2002:18 med förslag till en ny lag om integritet i arbetslivet. Det förslaget fick en del kritik och hamnade så småningom i någon skrivbordslåda. Flera remissinstanser, bland dem Datainspektionen, såg problem med gränsdragningen mellan den nya lagen och PuL (30 av 50 remissinstanser var kritiska, se Direkt 1/2003).

Fortfarande är det alltså PuL som reglerar hur personuppgifter får behandlas på arbetsplatsen, medan arbetsrätten reglerar hur utrustningen får användas. Men nu är det dags igen för ett försök med särreglering. Regeringen förbereder direktiv till en ny utredning.

- Det är nödvändigt att hitta ett modernt regelverk. Arbetsgivaren har en legitim rätt att kunna kontrollera hur arbetsplatsen fungerar. Men det finns ett lika legitimt krav på en privat sfär också på jobbet för den anställde, sa arbetslivsminister *Hans Karlsson* vid en pressträff i februari.

Den gamla utredningen finns på www.regeringen.se, sök på SOU 2002:18.

(Sedan 2001 har Finland en lag om integritetsskydd i arbetslivet, där Dataombudsmannen – som är Datainspektionens motsvarighet – har delat tillsynsansvar tillsammans med arbetarskyddsmyndigheterna).

Fler utbildningar för personuppgiftsombuden

Under kvartal 2 blir det fyra utbildningstillfällen för personuppgiftsombud. Steg 1 och Steg 2 är grundläggande utbildningar medan Steg 3 är inriktad på erfarenhetsutbyte mellan personuppgiftsombud inom samma sektor. Detaljer och bokning på www.datainspektionen.se.

6 april	Steg 3, Banker och försäkringsbolag, Stockholm
27 april	Steg 3, Kommuner, Stockholm
16 maj	Steg 1, Göteborg
17 maj	Steg 2, Göteborg

Service till ombuden fick höga betyg

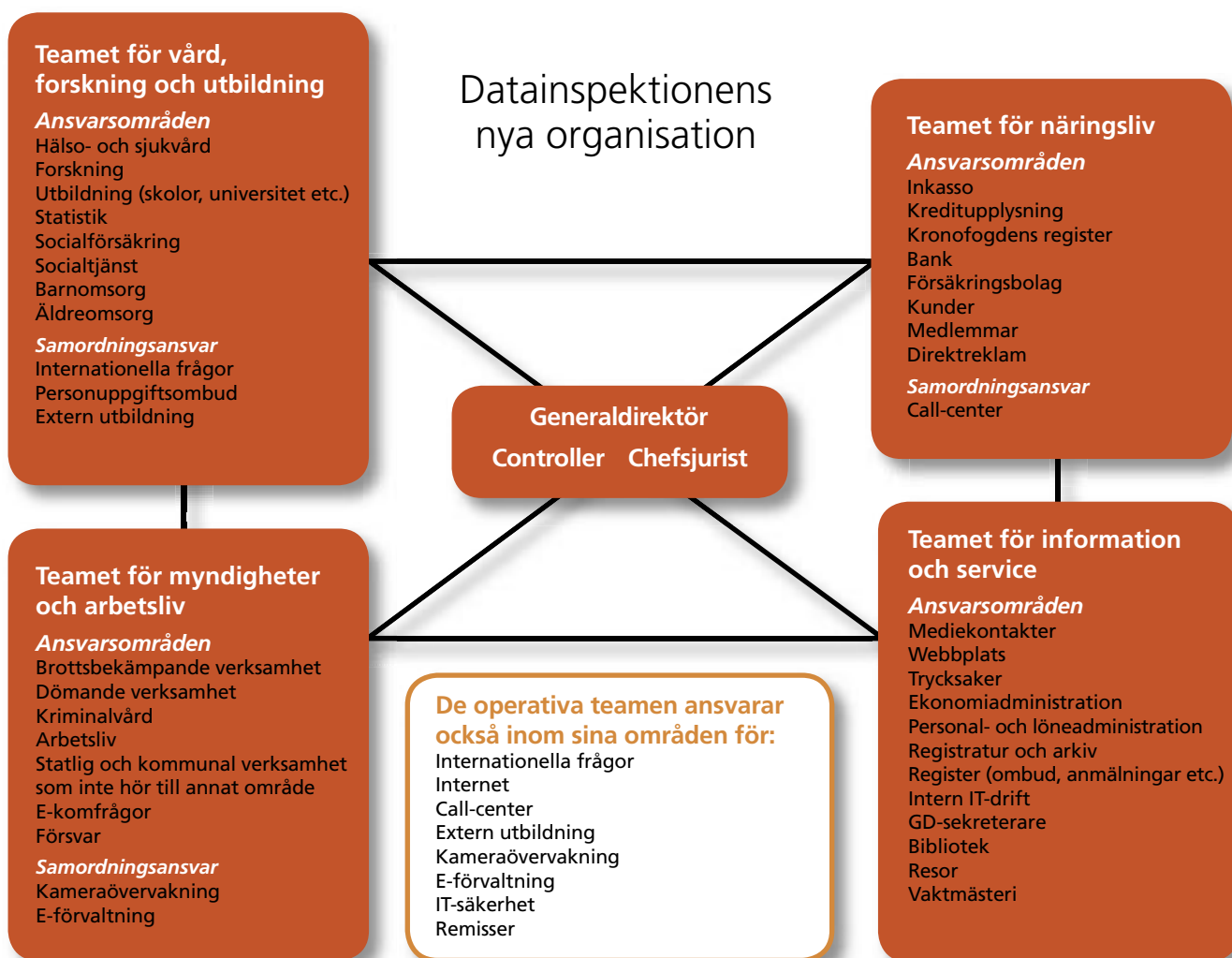
Personuppgiftsombudets roll och Datainspektionens stöd till ombuden har utvärderats med en enkät via Internet. 2 576 av ombuden tog emot enkäten och hela 46 procent av dem (1 190 stycken) svarade. 60 procent hade deltagit i någon av Datainspektionens utbildningar eller konferenser och 55 procent hade haft kontakt med någon av inspektionens anställda (telefon, e-post, möte). Ombudens erfarenheter av kontakterna fick mycket höga betyg. "Jag har fått ett bra bemötande" fick i genomsnitt 8,5 på en tiogradig skala (32 procent tiot!), "Jag har haft nytta av svaret" fick 8,5, och "Jag fick svar snabbt" fick 8,0.

Även webbplatsen och informationsmaterialet fick genomgående höga betyg. Informationen på webbplatsen fick 7,1 poäng och användarvänligheten fick 6,7. Påståendet "Språket är enkelt i Datainspektionens informationsmaterial" fick 7,3 på den tiogradiga skalan och "Innehållet är lätt att förstå" fick 7,2.

Uppdraget som personuppgiftsombud uppfattas i huvudsak positivt. "Jag får gehör för mina synpunkter" fick genomsnittsbetyget 7,1, "Den personuppgiftsansvarige ger mig tillräckligt med tid och resurser för att jag ska kunna göra ett bra arbete" fick 6,1 och "Jag gillar mitt arbete som personuppgiftsombud" fick 6,0. Däremot var det lite klenare med uppskattningen. "Jag får uppskattning för mitt arbete som personuppgiftsombud" fick 4,9 på den tiogradiga skalan.

Datainspektionen får ny organisation

Från den 1 april är Datainspektionens organiserad på ett nytt sätt. Tre operativa team ansvarar för de olika sakområdena; de tidigare enheterna för information och administration slås ihop till ett stödteam.

Hänt på Datainspektionen

Datainspektionens årsredovisning 2005

Kraftigt ökat intresse för integritetsfrågor

Integritetsfrågorna har fått kraftigt ökat utrymme i medierna. Förra året nämndes Datainspektionen i 1 575 artiklar på webben att jämföra med 566 artiklar året innan. Även papperstidningarna ägnade sig mer ut åt "våra" frågor: pressbevakningen redovisade 1 115 klipp jämfört med 681 stycken år 2004. Allmänhetens intresse för integritetsfrågor ökar också: call-center tog emot 7 000 telefonfrågor om PuL, vilket är 30 procent fler än 2004 och 55 procent fler än 2003. Call-center fick också 3 100 e-postfrågor om PuL – även det en ökning med 30 procent – varav alla utom 132 kunde besvaras med vändande post. Antalet prenumeranter på den tidning du just nu läser ökade från 4 400 till 5 030.

Klagomålen enligt PuL ligger stilla på 450 stycken. Främst har de rört publicering på Internet, direktreklam, personnummer och användning av personuppgifter i arbetslivet. Dessutom kom 5 200 likalydande klagomål som gällde Anti-piratbyråns behandling av personuppgifter.

Nya personuppgiftsombud fortsätter att strömma till.

Vid årsskiftet hade 5 920 verksamheter anmält ombud, en ökning under året med 5 procent. En ambition är att ombudens kunskaper ska ligga på en hög nivå. Under året har 15 seminarier anordnats speciellt för ombuden: nio i Stockholm, fyra i Göteborg och två i Malmö.

Det här var några av de verksamhetsresultat som Datainspektionen rapporterar i sin årsredovisning för 2005. Ladda hem den på www.datainspektionen.se eller beställ en tryckt version (gratis) per telefon 08-657 61 42.

Hur vill du ha
magazin

Direkt

i fortsättningen?

* På www.datainspektionen.se

Magazinen kan laddas hem i PDF-format från vår webbplats. Prenumerera på vårt nyhetsbrev så får du ett e-brev när något nytt publiceras på vår webbplats, t.ex. ett nytt nummer av magazin Direkt. Anmäl dig som prenumerant på www.datainspektionen.se.

* Med post

Vi kan också sända dig en tryckt utgåva av magazin Direkt. Fyll i uppgifterna på kupongen här nedanför och skicka eller faxa den till oss. Du kan också e-posta uppgifterna eller anmäla dig på vår webbplats. Det är gratis!

magazin Direkt produceras av Datainspektionen, Box 8114, 104 20 Stockholm

Tel: 08-657 61 00 (växel), 08-657 61 42 (beställningar)

Fax: 08-652 86 52

E-post: datainspektionen@datainspektionen.se

Webbplats: www.datainspektionen.se

Layout: Datainspektionen

Foto och illustration: The Image Bank/Jorg Greuel omslag, The Image Bank/Jack Ambrose s. 3, Taxi/Jonathon Gale s. 5, Photodisk Blue/Lawrence Lawry s. 6, Otto Dickmeiss s. 8, IMS/Jerker Andersson s. 7.

Ansvarig utgivare: Göran Gräslund

Redaktör: Leif Stenström. ISSN 1404-7832

JA! JAG VILL HA MAGAZIN DIREKT MED POST

SKRIV TYDLIGT!

(Du behöver inte svara om du tidigare har skickat in kupongen eller om du hämtar Direkt via Internet)

Företag/myndighet/organisation.....

PersonnÄ.....

Postadress.....Ä

Jag medger att uppgifterna dataregistreras för administration av prenumerationen

Brevporto

DATAINSPEKTIONEN
BOX 8114
104 20 STOCKHOLM

Lite mer effektsökeri, tack!

JAG ÄGNADE ETT PAR DAGAR ÅT att göra en lista över förslag och beslut som har kommit de senaste två åren och som ökar polisens möjligheter att övervaka enskilda. Det var mer jobb än jag hade väntat mig. Jag är långt ifrån säker på att jag fick med allt, men listan blev lång ändå: 22 förslag (lagda eller genomförda) de flesta från regeringen och ett par från EU. På sista tiden har ju medierna börjat engagera sig i frågan – det var så dags! – så några av förslagen är välkända. De handlar om buggning, teleavlyssning, teleövervakning, kameraövervakning, spionprogram i datorer, lokalisering av mobiltelefoner, DNA-register, lagring av uppgifter om ringande, e-postande och SMS:ande och en del annat smått och gott. Listan finns på sidan 2.

DET STÖRSTA JOBBET var att reda ut hur förslagen har kommit till – de går i varandra, kompletterar, stöder och ersätter varandra helt eller delvis, i vissa fall hittade jag inte något entydigt underlag. Det säger sig själv att när det är så krångligt att reda ut vad som ligger bakom förslagen, då är det ännu svårare att överblicka vad som ligger framför, alltså vilka effekter de kommer att få. Sammantaget. De olika förslagen samverkar ju, och ett högst rimligt önskemål är att de som beslutar om lagar och lagförslag också tar reda på vilka de *totala* konsekvenserna blir. Det här är något som Datainspektionen har efterlyst; både i remissvar och debattartiklar.

FÖR DET FÖRSTA borde alla utredningar vara skyldiga att göra en konsekvensanalys: Hur påverkar det här förslaget den personliga integriteten? För det andra borde en brett sammansatt grupp få i uppdrag att analysera vilken sammantagen effekt alla tvångsmedel har på integritetsskyddet.

JAG SÄGER ”en brett sammansatt grupp”, för något som stack i ögonen när jag gjorde min lista var att så många av förslagen är baserade på det som vi kallar ”orangea böcker”. Det är färgen på departementspromemoriorna (Ds-serien), i de här fallen kommer de flesta från Justitiedepartementet. Handläggarna där är säkert hedervärda tjänstemän, men det går inte att komma ifrån att de representerar rättsväsendet och dess syn på sakernas tillstånd. Så här viktiga saker ska belysas av utredningar med bredare sammansättning, kan man tycka. Gärna kommittéer.

DET ÄR INTE BARA I SVERIGE som nya tvångsmedel gör dataskyddsmyndigheterna bekymrade. Varje höst anordnas en världskonferens där ett 60-tal myndigheter deltar och i år står UK värd under rubriken “A Surveillance Society?” Ett ämne som kommer att diskuteras mycket är hur EU:s dataskyddsgrupp arbetar för att få med integritetstänkandet när direktivet om lagring av teledata (uppgifter om ringande, e-postande och SMS:ande) ska översättas till nationella lagar. Datainspektionen representerar Sverige i den gruppen.

Leif Stenström

DATAINSPÉKTIONENS INFORMATIONSCHEF